

ŠESTI KONGRES FOLKLORISTOV NA BLEDU

Danica Zupančič

V letu 1959 je imela Zveza jugoslovanskih folkloristov svoj šesti kongres. Tokrat je bil kongres v Sloveniji, na Bledu, od 14. do 17. septembra. Pokrovitelj kongresa je bil Svet za prosveto in kulturo LR Slovenije, organizator pa Slovensko etnografsko društvo. Zasedanja so bila v dvorani Kazine. Udeležilo se jih je okoli 150 domačih in tujih folkloristov. Na začetku kongresa je udeležence pozdravil dosedanji predsednik Zveze Miodrag Vasiljević iz Beograda. Predstavniki pokrovitelja kongresa pesnik Matej Bor je zaželel kongresu uspešno delo in poudaril, kolikšno je folklorno bogastvo jugoslovanskih narodov, ki ga je treba skrbno proučevati, k čemur brez dvoma mnogo pripomorejo strokovne organizacije in srečanja znanstvenikov, ki jih te organizacije omogočajo. Za njim se je zvrstilo še nekaj pozdravov, ustnih in pismenih. Te so poslali folkloristi z raznih strani sveta, ki niso mogli priti na kongres.

Kongres je obravnaval naslednje teme: 1. Etnografski prikaz Gorenjskega; 2. Metode komparativnega proučevanja folklore; 3. Odraz narodnoosvobodilnih bojev v folklori jugoslovanskih narodov; 4. Najstarejša folklorna dediščina.

Na dosedanjih kongresih se je udomačila navada, da uvodna predavanja predstavijo udeležencem etnografsko podobo dežele, v kateri kongres zaseda. Ob zaključku kongresa je običajno ena ali več ekskurzij v kraje, kjer so obravnavani pojavi iz ljudskega življenja najbolj izrazito vidni. Kongresi so vsako leto v drugi republiki, na drugem etničnem območju. Tako je članom Zveze folkloristov Jugoslavije dana priložnost, da bodo postopoma spoznali vso državo.

Na blejskem kongresu se je zvrstilo kar enajst referatov, ki so imeli namen posredovati etnografsko podobo Gorenjskega. Pavle Blaznik je nakazal geografske in etnične meje te dežele, razpravljal o njeni prvi poselitvi, o kasnejših kolonizacijah ter o etnični strukturi prebivalstva. Drugi referati so obravnavali duhovno in socialno kulturo na Gorenjskem, medtem ko sta Franjo Baš in Angelos Baš obdelala temi iz materialnega življenja ljudstva. Prvi je govoril o žebljarskih delavnicah, drugi pa o nekaterih etnografskih pojavih v poznem srednjem veku, ki nam jih posreduje freska Sv. Nedelje v Crngrobu pri Skofiji Loki. Omejil se je predvsem na razpravljanje o skrinji in o ljudski noši tistega časa. Poslušalce je navdušila zgoščeno napisana razprava Sergeja Vilfana o Prešernovem Ponočnjaku kot o spoznavnem viru ljudskega običaja. Na verz »bil pod koš je djan« je avtor nanizal celo razpravo o ljudskem pravnem običaju, po katerem vaška fantovska skupnost kaznuje ponočnjake in razuzdance. Tistega, ki se je pregrešil, vržejo v vodo ali pa ga denejo pod koš. Gre predvsem za uravnavanje predzakonskih razmerij vaške mladine. Milko Matičetov, Zmaga Kumer in Ivan Grafenauer so govorili o posameznih zvrsteh ljudskega pesništva na Gorenjskem, prva dva predvsem na osnovi najnovejših raziskovanj. Niko Kuret je pripravil referat o zimskih in pustnih maskah, Radoslav Hrovatin o metriki teksta in melodije, Marija Suštar pa o obliki plesa štajriš. Trifun Đukić je povedal nekaj znanih stvari na temo Prešeren in ljudska pesem. Prešeren je svoj odnos do ljudske pesmi že precej določno izrazil z označbo »Ljudske posnažene«.

Referatov, ki so govorili o ljudskem življenju na Gorenjskem, je bilo preveč. Nekateri so bili preobremenjeni s podatki in so obravnavali preveč specialna področja, kar je vse zmanjševalo preglednost in splošno, sumarično predstavo o etnografiji Gorenjskega. Morda bi bilo kazalo izvesti ta prikaz samo v treh referatih, katerih eden bi v poglobljenih obrisih predstavil ljudsko materialno kulturo, drugi duhovno in tretji socialno. Seveda ima način, ki so ga bili izbrali organizatorji kongresa, tudi svojo dobro stran. Nastopilo je dosti referentov, med njimi tudi mlajših, ki so se vsi na kongres aktivno pripravljali.

Udeleženci pa so imeli priložnost spoznati delo in nastop mnogih folkloristov. Bila je prava »revija referatov«. To ne velja samo za uvodni del, ampak za delo kongresa v celoti, saj se je zvrstilo v treh dneh okoli petdeset referatov.

O metodah komparativnega proučevanja folklorne so razpravljali naslednji strokovnjaki: Erich Seemann, Ivan Ivančan, Alois Schmaus, Vljako Palavestra. Erich Seemann iz Freiburga v Zahodni Nemčiji, znan raziskovalec naše ljudske pesmi, je govoril o medsebojnem vplivanju nemških balad in slovenskih pripovednih pesmi. Navajal je nemške vzporednice naših pesmi Mlada Breda, Srečna nevesta, Dražji brat od ljubega in še nekaterih. Precej obsežno je razpravljal o problematiki ljudskega slovstva na kočevskem jezikovnem otoku. A. Schmaus iz Münchena je presenetil s tehtnostjo svojega referata o kronoloških kriterijih na osnovi stilne analize ljudskih umetnin, posebno pa še s svojo odlično izreko srbohrvaščine. Lepo je ta jezik govoril tudi Albert Lord s Harwardske univerze v ZDA, ki je na kratko povedal, kako poteka znanstveno delo na njegovi ustanovi. O folkloristični dejavnosti na Poljskem je poročala Ana Czekanowska.

Osrednjo temo kongresa je načel Dušan Nedeljković, predstavnik Etnografskega inštituta pri SAN v Beogradu, z referatom »Osnove i najopštije zakonitosti razvitka folklorja NOB«. Sledilo mu je kar petnajst koreferatov in referatov, ki so razpravljali o revolucionarni socialni in borbeni pesmi pri jugoslovanskih narodih. Raziskovanja so dokazala, da je ljudska umetniška stvarjalnost še vedno živa, tako na področju raznih zvrsti ljudskega slovstva kakor na področju ljudske igre, plesa in glasbe. Ljudski pesnik je zapisoval vse težke in lepe trenutke v naši polpreteklosti in sedanjosti, kakor jih je doživljal on sam in njegova okolica. Socialna trenja tik pred vojno, štiriletna borba in življenje v novi Jugoslaviji — vse to je izraženo v ljudski pesmi narodnoosvobodilnega obdobja. Osrednja osebnost v ciklu revolucionarne in sodobne pesmi je tovariš Tito, junak in voditelj ljudstva, ki uživa vso njegovo naklonjenost: »Što je više kleveta i laži, Tito nam je miliji o dražji« (iz obdobja informbirojevske kampanije). O slovenski partizanski pesmi je razpravljal Radoslav Hrovatin.

Močna je bila tudi skupina referatov o stari folklorni dediščini in o problemih v zvezi z njo. Dve razpravi sta obravnavali razmerje med govorom in napevom v ljudski glasbi. Večino teh referatov, kakor tudi onih, ki so predstavljali ljudsko pesem v narodnoosvobodilnem boju in etnografijo Gorenjskega, so spremljali magnetofonski posnetki pesmi, o katerih je bila beseda. Jerko Bezić je predvajal in razlagal starinsko zateglo dvoglasno petje »ojkanje«, ki je doma na severozahodnih zadarskih otokih. Haralampije Polenakovik iz Skopja je govoril o hagadi v makedonski književnosti, Radoslav Medenica o nezvestobi žene v ljudski epiki balkanskih narodov in Branislav Rusić o tajnem sporazumevanju guslarjev.

S področja materialne kulture sta bila referata A. Freudenreicha o kraških bunjah in M. Filipovića o »bakarnom gumnu«.

Zadnji dan je bil namenjen letni skupščini Zveze. Za novega predsednika je bil izvoljen Franjo Baš. Skupščina je razpravljala tudi o združitvi Zveze folkloristov in Etnološkega društva v eno organizacijo. To vprašanje v zadnjem času pogosto obravnavata obe društvi, živahna je bila o njem debata tudi v Slovenskem etnografskem društvu, vendar so mnenja tako različna, da diskusije ni mogoče zadovoljivo zaključiti. Tudi tokrat na Bledu je bilo tako.

Ob zaključku kongresa je bila ekskurzija po Gorenjskem (Begunje—Vrba—Kranj—Radovljica). V kranjskem muzeju je bila ob tej priložnosti posebna razstava o ljudski kulturi na Gorenjskem. Gostje so tu dobili za spomin čedno izdelane škofjeloške kruhke.

Organizacija kongresa je bila odlična. Na družabnem večeru so nastopili plesalci iz blejske okolice, pevci iz Podkorena in recitator ljudskih balad Joža Šolar iz Kroke. Na večeru etnografskega filma so se zvrstili filmi o klekljanju čipk, o izdelovanju gorjuških pip, o Kropi in Kroparjih in o makedonskih velikonočnih običajih. Lepote Gorenjskega pa so bile prikazane z barvnimi diapozitivi. Edinstven vtis je na udeležence napravil večerni izlet na blejski otok.

Résumé

LE VIe CONGRÈS DE L'UNION DES SOCIÉTÉS DES FOLKLORISTES
DE YOUGOSLAVIE

L'auteur donne un rapport sur le VIe Congrès et la réunion annuelle de l'Union des Sociétés Folkloristes de Yougoslavie, tenus du 14 au 16 septembre 1959 à Bled, en Slovénie. Dans la partie d'introduction, les ethnographes slovènes présentèrent aux participants la contrée où devait se dérouler le Congrès, c'est à dire la Haute-Carniole. Ensuite, les communications suivirent, en se groupant autour de deux thèmes principaux: la poésie de l'époque des luttes pour la libération des peuples de Yougoslavie, et les méthodes des recherches comparatives du folklore. Enfin, les communications abordèrent encore quelques questions actuelles.

K SCHLOSSERJEVIM POHORSKIM PRIPOVEDKAM

Janko Glazer

Stvarno in z ljubeznijo napisano poročilo o Schlosserjevih Pohorskih pripovedkah, ki ga je objavil M. Matičetov v Slovenskem etnografu (1958, 187—194), izzveneva v obžalovanje, »da se je Zgodovinsko društvo v Mariboru ... obotavljalo z izdajo toliko časa, da je vojska to končno onemogočila« (n. m., 189). Ker sem bil takrat odbornik Zgodovinskega društva in je Schlosserjev rokopis bil celo meni izročen, da o njem poročam, mi je možno, da o stvari dam nekaj pojasnil.

Zbirka je bila v načelu sprejeta, ker s svojim gradivom narodopisno zajema zanimiv del naše zemlje, pomislek pa sem imel — in z menoj, kolikor se spominjam, tudi drugi odborniki —, ali je to gradivo zabeleženo dovolj verno in pristno. Schlosser ni znal slovensko in je pri zbiranju bil navezan na ljudi, ki so bili večji nemščine, ali pa je moral delati s tolmačem, kakor n. pr. pri starem Skrablu. Posledica tega je bila, da je obdelano v poštevek prihajajoče ozemlje neenakomerno in pomanjkljivo: skoraj vsi zapisi so z vzhodnega in severovzhodnega roba Pohorja, iz bližine Maribora, medtem ko je vse drugo, torej prav osrčje Pohorja, ostalo povečini nezajeto. Z beleženjem v tujem jeziku je tudi mnogo tega, kar daje ljudskemu besedilu značilno barvo, šlo v izgubo. Ko sem dve ali tri pripovedke skušal prevesti v slovenščino, sem videl, da bi to in ono bilo treba povedati precej drugače, kot je formulirano pri Schlosserju — kako naj se pove, da ne bo samovoljno in potvorjeno, pa bi brez zveze z živim virom bilo težko zadeti. Mislil sem mimogrede, da bi skušal na terenu zapise prekontrolirati — a to bi bilo deloma nemogoče, bilo bi pa tudi tratenje dela: nemogoče, ker je precej Schlosserjevih pripovedovalcev bilo že mrtvih, tratenje dela, ker bi v tem primeru bilo bolj smiselno, da pripovedke zapišem sam. Tako je rokopis obležal, ker ni bil tak, da bi mu bilo Zgodovinsko društvo pred drugim gradivom dajalo prednost in izdajo forsiralo. Kar je pri tem seveda tudi odločalo, je bil denar. Tako Narodopisna knjižnica kakor Arhiv za zgodovino in narodopisje sta mogla izhajati samo kot priloga k Casopisu za zgodovino in narodopisje. Važnejši in zamišljen kot redna publikacija je bil Arhiv. Ta je v prvi knjigi prinašal Slomškova pisma (1930—1934), a že tu je dodatek (1934) izšel dejansko na stroške predsednika Kovačiča. Bilo je to v letih krize, ko so se vse znanstvene organizacije borile z denarnimi težavami. Tako Arhiva ni bilo mogoče izdajati v takem obsegu, da bi bil zadostoval za vse razpoložljivo gradivo. Leta 1935 je dr. Lončar ponudil objavo Vošnjakovke korespondence — morali smo jo odkloniti,